

Trigger warnings – om undervisning och politisk gränshållning i 2020-talets sociala landskap

Rebecca Selberg¹

Lunds universitet, *Genusvetenskapliga institutionen*

Debatten om ”trigger warnings” och ”trygga rum” berör alla universitetslärare, även dem som aldrig ställts inför dylika krav från studenter. Med utgångspunkt i den uppmärksammade konflikten på sexologutbildningen vid Malmö universitet våren 2021 diskuterar essän vad så kallade trigger warnings och trygga rum är, och hur lärare i högre utbildning kan förhålla sig till studenters föreställningar kring krav på klassrummets politiska relationer. Syftet är att presentera begrepp och tolkningar av ett omdiskuterat fenomen som universitetslärare kan komma att möta i sin undervisningsgärning; på så sätt bidrar artikeln till en fördjupad förståelse av universitetsläraryrollen i 2020-talets politiska och sociala landskap.

Nyckelord: Triggars varnings, trygga rum, politisk gränshållning, genus, politik, antirasism

Debatten om ”trigger warnings”² och andra former av gränshållande kring potentiellt upprörande undervisningsinnehåll är av betydelse för alla universitetslärare. I den här essän diskuterar jag, med utgångspunkt i den uppmärksammade konflikten på sexologutbildningen vid Malmö universitet våren 2021, vad så kallade trigger warnings är och hur lärare i högre utbildning kan förhålla sig till studenters föreställningar kring och krav på klassrummets politiska relationer.

Jag inleder med en beskrivning av konflikten vid Malmö universitet utifrån artiklar i dags-tidningen *Sydsvenskan*. Därefter prövar jag, med hjälp av den amerikanska genusforskaren Jack Halberstams analys, olika sätt att tolka konflikten och ger ett förslag på kontextualisering och fördjupning av fenomenet trigger warnings. Utifrån ett berättande exempel med en universitetslärare som själv ställts inför krav från studenter på att ändra kurslitteratur för att den uppfattats som stötande, diskuterar jag sedan hur lärare rent praktiskt kan bemöta diskussioner kring det jag kallar politisk gränshållning i klassrummet. Slutligen argumenterar jag för en tolkningsram som kan hjälpa universitetslärare att förhålla sig till krav på exempelvis trigger warnings i undervisning.

¹ FD i sociologi, universitetslektor i genusvetenskap vid Lunds universitet. Artikeln bygger på ett föredrag som hållits för Lunds universitets etiska råd (20210616) samt Lunds universitets rektors ledningsråd (20210819). Jag tackar ledamöterna i respektive råd för viktiga synpunkter. Jag vill också rikta ett särskilt tack till Jimmie Kristensson, Andrés Brink Pinto och Niklas Selberg, som alla bidragit till textens tillblivelse.

² Det saknas en etablerad term på svenska för det som avses med det engelska uttrycket trigger warnings, och jag väljer därför att behålla det engelska uttrycket. Man skulle kunna kalla det för ”triggervarning”, eller helt enkelt ”varningssignal” eller ”varningsstämpel”. Jag tycker att ”trigger”-ledet är viktigt; det handlar inte bara om att varna, utan om att just varna för risken att innehållet kan lösa ut en reaktion som inte går att stå emot eller kontrollera.

*Författarkontakt: rebecca.selberg@genus.lu.se

Artiklar och reflektioner är kollegialt granskade. Övriga bidragstyper granskas av redaktionen. Se <https://hogreutbildning.se> ISSN 2000-7558

©2021 Rebecca Selberg. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to share their work (copy, distribute, transmit) and to adapt it, under the condition that the authors are given credit, that the work is not used for commercial purposes, and that in the event of reuse or distribution, the terms of this license are made clear.

Citation: Selberg, R. (2021). «Trigger warnings – om undervisning och politisk gränshållning i 2020-talets sociala landskap», *Högre utbildning*, 11(2), 87–104. <https://doi.org/10.23865/hu.v11.3412>

Essäns syfte är att presentera begrepp och tolkningar av ett fenomen som allt fler universitetslärare görs medvetna om genom diskussioner i olika universitetsforum och i massmedia och kan komma att möta i sin vardag på arbetet. På så vis bidrar essän till en fördjupad förståelse av universitetslärarrollen i 2020-talets politiska och sociala landskap.

KONFLIKTEN PÅ SEXOLOGUTBILDNINGEN

Debatten började med en insändare i *Sydsvenskan*³ från masterstudenter på sexologutbildningen vid Malmö universitet. Studenterna skrev att de vänt sig till institutionsledningen och önskat ”postkolonial och maktkritisk litteraturs belysning av sexualitetsdiskursen” samt ”bättre representation bland föreläsare då samtliga var vita personer”:

Vi är studenter på sexologimastern, fakulteten för Hälsa och samhälle på Malmö universitet, och vill påtala den rasism vi upplever att vi mött vid upprepade tillfällen under utbildningen. Viktiga perspektiv samt ett inkluderande och normkritiskt förhållningssätt i undervisningen och i klassrummet saknas. Fördomar och ”vi och dom-tänk” har florerat oemotsagt av lärare och kursansvariga. Vi har till exempel haft föreläsare som inte svarat på frågor om hur de ser på att deras forskning citeras på högerextrema sidor. För flera av oss innebär detta både otrygghet och minoritetsstress.

Studenternas huvudsakliga kritik var alltså att innehållet i undervisningen gav upphov till känslor av otrygghet och minoritetsstress,⁴ till och med chock- och skadeverkan, och att formen som undervisningen bedrevs i förstärkte de negativa känslorna. Perspektiv som hade kunnat balansera föreläsarnas approach och därigenom mildra studenternas upplevelser togs inte upp. Studenterna beskrev vidare en händelse i vilken en ”extern föreläsare” visade bilder med så kallade blackfaces och yellowfaces⁵ som särskilt upprörande. Förhållningssättet som den föreläsaren och andra på kursen haft, hävdade studenterna, utgjorde ”tydligt exempel på bristande kunskap i hur rasism görs och reproduceras samt dess konsekvenser”.

De femton master-studenterna som undertecknat debattartikeln fick svar direkt av prefekten och den utbildningsansvariga på Institutionen för socialt arbete, samt av dekanen vid Fakulteten för hälsa och samhälle. I svaret hävdade universitetets företrädare att universitetet ”bjuder in till samtal om komplexa och obekväma samhällsfrågor”, ”arbetar kontinuerligt och aktivt med att säkra likabehandlingsprinciper” samt ”främjar en bredare mångfald i de akademiska miljöerna”. Däremot, skrev ledningen,

³ *Sydsvenskan* 20210224.

⁴ I en inflytelserik artikel beskrev Ilhan H. Meyer (1995: 38) minoritetsstress som ”psychosocial stress derived from minority status” – medlemmar av minoritetsgrupper ”are subject to chronic stress related to their stigmatization”.

⁵ Begreppen syftar på nedvärderande representationer av svarta och asiatiska människor som framförallt förekommit i film och teaterföreställningar, med ursprung i USA. Även i Sverige förekom sådana representationer, som när Alice Babs målades svartlila i filmen *Resan till dej* (1953). De exakta definitionerna varierar, men jag har valt att använda dem som finns i Lotts (2013) bok om blackface och Moons (2005) om yellowface: ”Blackface minstrelsy was an established nineteenth-century theatrical practice, principally of the urban North, in which white men caricatured blacks for sport and profit” (Lott 2013: 4); ”Yellowface, a term used primarily during the twentieth century to describe the ways in which white actors portrayed Asians, manifested degrading images of Chinese immigrants on the stage – images that were also appearing in contemporary political cartoons and magazine covers” (Moon 2005: 6).

skulle det strida mot grundläggande akademiska principer om vi i våra utbildningar skulle väja för att ta upp aktuella och ibland känsliga frågeställningar – även om dessa kan väcka starka känslor.

Insändaren kom att ge upphov till flera artiklar på såväl nyhets- som kultur- och debattsidorna i Sydsvenskan, där en lärare vid Malmö universitet tog ställning för studenternas perspektiv,⁶ och en annan – samma lärare som hållit den uppmärksammade föreläsningen med blackfaces – tog ställning för institutionsledningens perspektiv.⁷ Så många blev artiklarna att tidningen gav dem en egen vinjett, ”Bråket på sexologutbildningen”. En av de saker som rapporterades var att fakultetsledningen svarat de klagande studenterna med hot om disciplinära åtgärder, eftersom studenterna försökt ”hindra föreläsares pågående undervisning”. I intervjuer med Sydsvenskan beskrev studenterna sig som chockade av prefektens återopande av högskoleförordningens skrivningar om ordningsstörningar, medan prefekten lyfte fram övriga students rätt till lugn och ro i undervisningssituationen.⁸ Studentkåren beskrev å sin sida institutionens agerande som ”mycket allvarligt”,⁹ och till slut anmälde studenterna utbildningen till universitetet, med argumentet att de blivit kränkta och diskriminerade av föreläsares rasistiska uttalanden. Bland annat hävdade studenterna att en föreläsare uttryckt en ”stereotyp bild av judar” och gett upphov till ”fysiskt och psykiskt stresspåslag” hos en student som kände sig tvungen att lämna klassrummet.¹⁰

ATT TOLKA KONFLIKTEN PÅ SEXOLOGUTBILDNINGEN

Hur kan vi då tolka konflikten på sexologutbildningen? Jag menar att det som hände mellan studenter, lärare och fakultetsrepresentanter vid Malmö universitet skapade starka reaktioner såväl inom som utom universitet därför att schismen fångade tendenser i det offentliga samtalet. Sådant som polarisering, politisering, identitetspolitik och rasism är laddade begrepp och tankefigurer som alla aktualiseras av konflikten, som därmed framstår som brännande – alltså typisk för sin tid och viktig bortom det specifika klassrummet. Så här skulle man kunna beskriva det: *polariseringen* – idén att det i dagens samhälle finns ett ökande socialt, politiskt och kulturellt avstånd mellan olika människor vars perspektiv står långt ifrån varandra (Arbatli & Rosenberg 2021) – tog sig här konkret uttryck i klyftan mellan å ena sidan studenter, som uppfattade sig illa och orättvist behandlade, å andra sidan lärarna/institutionen, som uppfattade sig orättvist påhoppade och konfronterade av studenter som vägrade ta till sig av och dessutom störde undervisningen. *Politiseringen*, föreställningen om att allt fler frågor är just politiska, och därmed kräver politiska lösningar grundade i någon ideologi (jfr Checkel & Katzenstein 2009), bestod i att ett tema i undervisningen (rasism) plötsligt gjorde sig gällande som faktiskt existerande erfarenheter och livsvillkor hos de studenter som skulle undervisas om dem, och där studenterna ställde krav på undervisningens utformning utifrån en politisk ambition att mota rasism varhelst den uppträder. *Identitetspolitik* är ett amorft begrepp som under flera års tid gett upphov till infekterade debatter, också mellan feminister,¹¹ och som länge beskyllts för att stå bakom allsköns politiskt förfall (Alcoff 2000: 313); i grunden beskriver uttrycket politik baserat

⁶ Sydsvenskan 20210322.

⁷ Sydsvenskan 20210316.

⁸ Sydsvenskan 20210314.

⁹ Sydsvenskan 20210321

¹⁰ Sydsvenskan 20210510.

¹¹ Se exempelvis Selberg & Mulinari i Aftonbladet (20161130) och Linderborg i Aftonbladet (20161207).

på sociala identiteter (som klass, kön, sexualitet, etnicitet, religion). Konflikten vid Malmö universitet aktualiserade frågor om tolkningsföreträde som ofta kopplas samman med just identitetspolitik, ett begrepp som närmast fungerar som signalord i samtida kulturdebatt.¹² Slutligen då *rasism* – den globala hierarki av över- och underordning som produceras och reproduceras politiskt, kulturellt och ekonomiskt inom ramen för världssystemet, och som premierar vissa grupper av människor framför andra enligt rådande föreställningar om etnisk/kulturell/religiös överhöghet (Grosfoguel 2016), är också en fråga som kom att aktualiseras av konflikten. Dels genom att rasism inte belystes på det sätt som studenterna önskade; dels genom att det belystes på ett sätt som studenterna uppfattade som okänsligt; dels genom bristande representation av mångfald i lärargruppen; dels genom att åtminstone någon lärare förekommit i högerextrema sammanhang. I dagens Sverige kretsar sociala konflikter påfallande ofta om sådant som kan beskrivas som rasism kontra antirasism (Schierup et al. 2018).

Mot bakgrund av detta är det inte konstigt att en konflikt som ytligt sett handlar om studenter som är missnöjda med vissa utbildningsinslag – i sig knappast något ovanligt – rönte sådan uppmärksamhet. Här inrymdes helt enkelt några av samtidens mest omstridda och fantasieggande frågor. Det finns dock fler aspekter som är värda att notera. Konflikten är sannolikt ett uttryck också för nya studentgruppers närvaro vid universitetet, studenter som bär på egna erfarenheter av marginalisering och förtryck och som kräver erkännande av sina upplevelser och kunskaper, och därigenom utmanar maktrelationen mellan lärare och student (jfr Anderson et al. 2018). Schismen kan också ses som ett uttryck för vissa förändrade beteendemönster, inte minst gäller det mobilisering som sker via sociala medier (Gerbaudo & Treré 2015), där en uppluckring mellan offentligt och privat är en viktig mekanism (se t.ex. Bitman 2021; Bennett & Segerberg 2012). ”Jagets”, den enskilda individens, upplevelser och känslor kopplas här till en kollektiv erfarenhet på ett mera direkt sätt än vad som gällt när ”personliga” erfarenheter beskrivs som ”politiska” innan sociala mediernas genombrott (Schuster 2017). Den egna känslomässiga reaktionen har via sociala medier och internet i allmänhet kommit att mobiliseras framgångsrikt inom den transnationella feministiska rörelsen (Karlsson 2019); alltså ges känslor som uppstår i anslutning till en avgränsad situation en vidare betydelse, och känslotillstånd överhuvudtaget tillskrivs större tyngd än vad som gällt för tidigare generationer av aktivister. Vidare kan man i konflikten se ett bredare genomslag för ett delvis nytt sätt att tala om effekter av ojämlikhet i termer av skada och våld – vilket jag menar är en återspeglning av dels en viss USA-dominans (jfr Amin 2006; DeGenova 2018) inom samtida feministisk och antirasistisk aktivism,¹³ dels av ett språkbruk i feministiska texter där metaforer kring sårbarhet och våld ofta förekommer (Murphy 2011), och där ”trouble making” i olika sociala situationer ses som en legitim form av politisk intervention (Ahmed 2015).

Debatten om trigger warnings: dess ursprung och betydelse

Det är således inte bara en konflikt på en utbildning, utan flera underliggande samhälleliga spänningar som kommer till uttryck i det så kallade bråket på sexologutbildningen. Ändå skulle man kunna härleda händelsen till ett enda samtida och från USA hämtat fenomen: trigger warnings.

¹² Jag menar att etiketten ”identitetspolitik” ofta sätts för att signalera (jfr Hall 2013) ett ifrågasättande eller misstänkliggörande av framförallt antirasism och hbtq-engagemang.

¹³ Den amerikanska diskursen kring ”harm” och ”damages” uppfattar jag som delvis kopplad till den särskilda sociala reglering genom skadestånd som finns i USA, där det blir centralt att påvisa den fysiska och/eller psykiska påverkan som en person, entitet eller förhållande åsamkat den som klagar.

I Sydsvenskan associerade debattörer bråket till begreppet ”trigga”¹⁴ och ”trygga rum”,¹⁵ som båda är klart kopplade till fenomenet trigger warnings. Vad är då trigger warnings?

Den välrenommerade genusvetenskapliga tidskriften *Signs* har ett digitalt arkiv¹⁶ om fenomenet, där de tidigaste artiklarna är från 2014. Under rubriken ”primärkällor” finns också en promemoria från Oberlin College från 2013, i vilken lärare uppmanas att ”förstå triggers, undvika onödiga triggers, och förse studenter med trigger warnings”.¹⁷ Uttalandet från Oberlin är viktigt därför att det utgör en tidig källa till fenomenet trigger warnings, och för att det beskriver vad trigger warnings är tänkt att innebära:

A trigger is something that recalls a traumatic event to an individual. Reactions to triggers can take many different forms; individuals may feel any range of emotion during and after a trigger. Experiencing a trigger will almost always disrupt a student’s learning and may make some students feel unsafe in your classroom. Triggers are not only relevant to sexual misconduct, but also to anything that might cause trauma. Be aware of racism, classism, sexism, heterosexism, cissexism, ableism, and other issues of privilege and oppression. Realize that all forms of violence are traumatic, and that your students have lives before and outside your classroom, experiences you may not expect or understand.

Anything could be a trigger—a smell, song, scene, phrase, place, person, and so on. Some triggers cannot be anticipated, but many can.

Remove triggering material when it does not contribute directly to the course learning goals.

Sometimes a work is too important to avoid. For example, Chinua Achebe’s *Things Fall Apart* is a triumph of literature that everyone in the world should read. However, it may trigger readers who have experienced racism, colonialism, religious persecution, violence, suicide, and more ... You may hesitate to issue a trigger warning, or try to compose a vague trigger warning, because you feel it might also be a “spoiler.” A trigger warning does not need to give everything away. If you’re warning people about the issue of suicide in *Things Fall Apart*, you can write, “Trigger warning: This book contains a scene of suicide ...” You don’t necessarily need to “give away” the plot. However, even if a trigger warning does contain a spoiler, experiencing a trigger is always, always worse than experiencing a spoiler.

Syftet med trigger warnings är alltså att varna studenter för känsliga, potentiellt upprörande ämnen eller material som förekommer i undervisningen, för att skydda studenter från psykiskt obehag och förse dem med bästa möjliga förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen. Studenter ska ha rätt till ett ”tryggt rum” i den högre utbildningen.

Uttalandet från Oberlin College möttes av stark kritik från universitetslärare i USA. American Association of University Teachers (AAUT) publicerade år 2014 en rapport om trigger warnings,¹⁸ i vilken praktiken beskrevs som ”ett hot mot akademisk frihet i klassrummen”:

The presumption that students need to be protected rather than challenged in a classroom is at once infantilizing and anti-intellectual. It makes comfort a higher priority than intellectual

¹⁴ Sydsvenskan 20210320.

¹⁵ Sydsvenskan 20210329.

¹⁶ Tillgängligt här: <http://signsjournal.org/currents-trigger-warnings/#digitalarchive> (20210816).

¹⁷ Uttalandet som citeras finns tillgängligt här: <https://web.archive.org/web/20131222174936/http://new.oberlin.edu/office/equity-concerns/sexual-offense-resource-guide/prevention-support-education/support-resources-for-faculty.dot> (20210816).

¹⁸ Rapporten finns tillgänglig på <https://www.aaup.org/report/trigger-warnings> (20210816).

engagement and—as the Oberlin list demonstrates—it singles out politically controversial topics like sex, race, class, capitalism, and colonialism for attention. Indeed, if such topics are associated with triggers, correctly or not, they are likely to be marginalized if not avoided altogether by faculty who fear complaints for offending or discomfiting some of their students. Although all faculty are affected by potential charges of this kind, non-tenured and contingent faculty are particularly at risk. In this way the demand for trigger warnings creates a repressive, “chilly climate” for critical thinking in the classroom.

En del universitetslärare försvarade tanken bakom trigger warnings och påpekade att det knappast handlar om censur – skulle texter censureras hade det ju inte behövts trigger warnings, som en lärare konstaterade.¹⁹ Åter andra menade att trigger warnings i själva verket innebar att kvaliteten på diskussionerna runt texter om exempelvis våldtäkter höjdes, därför att studenterna bättre lyckades

articulate their intense responses to the [text] and to negotiate their profound disagreements respectfully.²⁰

Att trigger warnings kan vara ett sätt att förbereda studenter på ett undervisningsmaterial så att de kan diskutera det ”rationellt, lugnt och fullt ut” var en hållning som flera lärare lyfte fram i försvar av praktiken; här betonades också att trigger warnings ska vara en ”bottom up”-praktik och bygga på dialog mellan undervisande lärare och studentgruppen. Tvärtemot AAUT hävdade förespråkarna att fenomenet alltså sprungit ur ett positivt och moget studentengagemang.²¹

Det var Oberlin Colleges likabehandlingskommitté som publicerade uppmaningen till lärare att använda sig av trigger warnings i utbildningen, men det har inte funnits någon enighet bland feministiska forskare om trigger warnings vara eller icke vara. Jack Halberstam (2017), professor vid Columbia University och framträdande forskare i feministiska kulturstudier, skrev kritiskt om trigger warnings i en artikel som publicerades i *Signs* år 2017. Han förlade då ursprunget till fenomenet i den konservativa rörelse som under 1980- och 90-talen framgångsrikt krävde varningslappar på skivor med så kallat ”explicit content”.²² Också i Sverige fanns det vid den tiden en debatt om skadliga kulturformer, kanske bäst exemplifierat av tv-journalisten Siewert Öholms kampanj mot videovåld (Roe 1985). Här kopplades kulturkonsumtion ihop med unga människors psykiska utveckling och mående på ett sätt som också trigger warnings gör. Halberstam menar alltså att själva grunddraget i fenomenet inte alls kommer från feminismen, som många hävdar, utan istället i konservativa rörelsers krav på censur i syfte att skydda ungdomens moraliska fostran. Censur, påpekar Halberstam, förekommer och har förekommit i alla moderna samhällen, och mot bakgrund av det framstår debatten om det nya med trigger warnings som överdriven; i USA, liksom i Sverige, har exempelvis tv-tittare och radiolyssnare länge varnats för inslag med våldsamt eller blodigt innehåll. Samtidigt, konstaterar Halberstam, utgör trigger warnings på universiteten verkligen ett nytt och intressant fenomen som bör analyseras kritiskt.

¹⁹ The New Republic 20150814.

²⁰ Social Science Space 20161103 <https://www.socialsciencespace.com/2016/11/defense-trigger-warning/>

²¹ Se exempelvis intervjun med Kate Mann, professor i filosofi vid Cornell: <https://www.wnycstudios.org/podcasts/otm/segments/defense-trigger-warnings-cornell>.

²² Etiketten i svart och vitt hade texten PARENTAL ADVISORY EXPLICIT CONTENT och var ett varningsmeddelande som branschorganisationen Recording Industry of America krävde skulle finnas på omslag till ljud- och bildupptagningar med stötande innehåll. Etiketten gör alltså tydligt att det handlar om att föräldrar förväntas förhålla sig till barnens kulturkonsumtion och eventuellt reglera den.

Halberstam går i sin artikel igenom debatten kring trigger warnings så som den tett sig i USA, och noterar då att en diskurs vuxit fram kring fenomenet i vilken dagens studenter beskrivs som bortklemade, överkänsliga och överdrivet engagerade i sina upplevelser av trauma. Å andra sidan finns, bland dem som förespråkar trigger warnings, en diskurs om sexualitet som den främsta källan till traumatiska upplevelser. Bägge perspektiv är problematiska, menar Halberstam, som landar i slutsatsen att fenomenet ger uttryck för en ny slags känslighet inför representationer av trauma – och en idé om att sådana representationer *i sig* orsakar trauma:

“Triggering” as a term conceals a complex response system that operates in all of us as we navigate the world, but instead of defending viewers and students from difficult material, the trigger warning boils all explicit material down to assaultive imagery while at the same time it reduces the viewer to a defenseless, passive, and inert spectator who has no barriers between herself and the flow of images that populate her world. It is for this reason that we must oppose the trigger warning—not because we want the right to show any and all materials whenever we want but because it gives rise to an understanding of self that makes us vulnerable to paternalistic modes of protection. (Halberstam 2017: 541)

När sexologstudenterna vid Malmö universitet talade om skadeverkningar från bilder som visats under föreläsningar knöt de alltså, medvetet eller omedvetet, an till en debatt om trigger warnings och trygga rum som har rest grundläggande frågor om akademisk frihet, relationen mellan kulturkonsumtion och psykisk (o)hälsa, generationsskillnader och framväxande politiska konflikter. Det är inte bara i USA som den debatten har förts, naturligtvis; också Sverige har haft sina kontroverser på temat. År 2008 publicerade Dagens Nyheter en artikel av Maciej Zaremba under rubriken ”Först kränkt vinner”,²³ som handlade om studenter vid Lärarhögskolan i Stockholm som anmält sina lärare till DO. Zarembas artikel drar slutsatsen att lagar och regler mot diskriminering och trakasserier i själva verket används för att trakassera lärare; resultatet av rättighetslagstiftning har alltså blivit, antyder han, att den som tidigare bestämde i klassrummet nu måste frukta sina studenter.

Det finns fler exempel på hur konflikter mellan universitetslärare och studenter kommit att likna den amerikanska debatten om trigger warnings och trygga rum, alltså ställt upp bortklemade studenter på ena sidan och censurerade lärare på den andra, alternativt modiga studenter som krävt sina rättigheter på ena sidan och konservativa lärare och skadliga undervisningspraktiker på den andra. Den vid Lunds universitet återkommande diskussionen om hur könsskillnader beskrivs på läkarprogrammet under föreläsningar med neurofysiologen Germund Hesslow²⁴ är ytterligare ett exempel, liksom konflikten mellan statsvetaren Erik Ringmar och Lunds universitets statsvetenskapliga institutionsstyrelse ifråga om en litteraturlista.²⁵ Dessa konflikter utgjorde båda stoff till högerdebattören Ivar Arpis och pedagogen Anna-Karin Wyndhamns starkt kritiserade bok *Genusdoktrinen* (2020), som utan empirisk grund driver tesen att²⁶ driver tesen att jämställdhetsintegreringen vid universitet och högskolor är en täckmantel för en djupgående process att förändra (och därmed försämra) universiteten i en ”radikalfeministisk” riktning.

²³ Dagens Nyheter 20080217.

²⁴ Se exempelvis Lundagård 20181113.

²⁵ För en genomgång av diskussionerna i lokaltidningen, se Sydsvenskan 20210110.

²⁶ Se exempelvis Universitetsläraren 20200601.

KONKURRERANDE PROBLEMFÖRMULERINGAR OCH FÖRSLAG PÅ KONTEXTUALISERING

Diskussioner om trigger warnings och angränsande fenomen präglas alltså av en slags ”kulturkrigsretorik”.²⁷ Det innebär att frågor och beteenden som kan knytas till trigger warnings och trygga rum blir måltavla för kritik mot samhällsutvecklingen i stort, och riskerar att bli en proxy-dispyt för andra, och större, konflikter. Inte minst gäller detta, menar jag, striden mellan två samtida politiska rörelser: den allt mer intersektionella²⁸ feminismen, och den allt mer radikaliserade anti-gender- och högerextrema rörelsen (Giritli-Nygren et al. 2018). Detta är en internationell konflikt (Graff et al. 2019), som också finns i Sverige. Här har feminism fått visst inflytande i den politiska sfären och i myndighetsutövning genom antidiskrimineringslagstiftning, jämställdhetsintegrering och andra former för jämställdhetspolicys, liksom genus- och mångfaldsperspektiv i forskning och undervisning (Freidenvall 2020, Åseskog 2003). Samtidigt har alltså anti-gender-rörelsen etablerat sig, inte minst genom parlamentarisk representation via Sverigedemokraterna, och genom debattörer med betydande genomslagskraft i det politiska samtalet (analyseras av bl.a. Martinsson 2020; Norocel 2017). Denna kamp mellan två motstående politiska strävanden ligger inbäddad – mer eller mindre uttalat – i det som utspelade sig på sexologutbildningen vid Malmö universitet och i den internationella debatten om ”trigger warnings” och trygga rum. I debatter om ”trigger warnings” eller händelser som den på sexologutbildningen i Malmö ryms därför starkt konkurrerande problemformuleringar. Jag menar att det finns tre dominerande problemformuleringar kring trigger warnings:

1. Trigger warnings är ett uttryck för överkänsliga studenter, som skämts bort av sina föräldrar och av samhället, och som formats av identitetspolitik/normkritik och vetenskapens politisering på grund av feminismens för stora inflytande inom politik och myndighetsutövning; en del beskriver detta också som en följd av att antalet kvinnor har ökat vid universiteten, alltså att den sociala sammansättningen av studentgrupperna ändrats.²⁹ Således: trigger warnings är en del av en *feminiserande kulturtendens* som bör bekämpas.
2. Trigger warnings är ett svar på ojämlika och förlegade maktstrukturer och exkluderingsprocesser som existerar utom och inom universiteten idag, och som studenter och kollegium har ansvar att försöka motarbeta och ändra. Trigger warnings och olika varianter av ”trygga rum” är verktyg som universitetslärare bör ta till för att minska effekterna av sådana maktstrukturer och exkluderingsprocesser som drabbar studenter – vilka utgör den faktiskt strukturellt underordnade gruppen inom högre utbildning.³⁰ Inte minst bör krav på trygga rum tas på allvar därför att i universitetens uppdrag ingår att främja demokrati och människors lika värde. Således: trigger warnings är en del av en *rättmätig kamp för jämlikhet*, och har därför sin plats vid universiteten.
3. Trigger warnings är ett uttryck för det nyliberala universitetet, inom vilket studenter i allt högre utsträckning uppfattas som kunder som har rätt att kräva service och produkt i linje

²⁷ Respons nr. 2/2020.

²⁸ Begreppet intersektionalitet myntades av Kimberlé Crenshaw år 1989, och har beskrivits som en metod och ett angreppssätt – ett heuristiskt och analytiskt verktyg – för att förstå det komplexa samspelet mellan olika former av sociala maktrelationer, exempelvis mellan kön, ’ras’/etnicitet och klass (Carbado et al. 2013).

²⁹ Se exempelvis Expressen 200108.

³⁰ Den feministiska teoretikern Sarah Ahmeds text om trigger warnings är ett exempel på detta: <https://feministkilljoys.com/2015/06/25/against-students/> (20210816).

med vad de önskar och begär; krav på att få slippa obehag är alltså ett uttryck för en konsumistisk hållning i enlighet med den marknadsdominans som präglar nyliberalismen. I den nyliberala diskursen ingår också en individualiserad syn på ojämlikhet som något som drabbar enskilda i form av individuell smärta som också ska kompenseras personligen.³¹ Således: trigger warnings hänger samman med den *nyliberala hegemonin*.

Oavsett vilken problembeskrivning man som universitetslärare ansluter sig till, finns det anledning att undvika ”kulturkrigs-perspektivet” och istället förhålla sig mer analytiskt till frågan. Det finns skäl att, som Halberstam (2017) gör, söka contextualisera trigger warnings och sätta fenomenet i relation till andra och egentligen närliggande tendenser och processer. Jag föreslår att det finns ytterligare två begrepp som kan bidra till att vidga förståelsen av krav på trigger warnings och trygga rum: juridifiering och diagnosättande.

Juridifiering

Överhuvudtaget är den högre utbildningen och forskningen mer reglerad idag än tidigare. I forskningen finns numera krav på etikprovning, och det vore inte tillrådligt att utan provning exempelvis samla ett tjugotal personer i ett klassrum och förevisa dem grovt rasistiska bilder i syfte att studera deras reaktioner. Ett sådant forskningsupplägg skulle förmodligen kräva myndighetsgranskning där ansvarig forskare hade behövt förklara riskerna med experimentet, liksom diskutera avvägningen mellan nytta och risk, och kanske också redogöra för vilka resurser som skulle tillgängliggöras deltagarna ifall de upplevde obehag i samband med experimentet, till exempel i form av samtalsstöd efteråt. Forskaren hade vidare behövt visa prov på hur studiens syfte och upplägg skulle kommuniceras till forskningsdeltagarna för att försäkra etikprovningens myndigheten att forskningspersonerna deltar under informerat samtycke.³²

Etikprovningens syften och gränser är omdiskuterade, men få inom högre utbildning gör gällande att den kommit till stånd därför att akademien befolkas av en bortklemad generation som är överengagerad i nytta/risk-bedömningar. Tvärtom förs diskussionen i allmänhet, menar jag, med respekt för de svåra avvägningar och behovet av granskning som forskningsetiken inbegriper. I den här debatten återfinns också det analytiska anslag som jag anser saknats kring trigger warnings. I Vetenskapsrådets tidning *Curie* konstaterade exempelvis ett antal debattörer att etikprovningens lagar byråkratiserar och *juridifierar* forskningsetiken och svåra forskningsetiska problem.³³ Juridifiering kan, enligt Colnerud (2014: 28), beteckna flera fenomen, men ”i vid mening innebär det att allt fler företeelser införlivas i det juridiska paradigmet”:

³¹ Exempelvis har tidigare nämnda Jack Halberstam gett uttryck för den här bilden i ett blogginlägg som finns tillgängligt här: <https://bullybloggers.wordpress.com/2014/07/05/you-are-triggering-me-the-neo-liberal-rhetoric-of-harm-danger-and-trauma/> (20210816). Se även Natalia Cecires svar, som hävdar att i själva verket är det Halberstam som ger uttryck för ”the neoliberal virtue *par excellence*”, nämligen motståndskraft; enligt denna uppfattning är alltså lyhördhet inför sårbarhet en anti-nyliberal och feministisk hållning. Blogginlägget finns här: <http://nataliacecire.blogspot.com/2014/07/on-neo-liberal-rhetoric-of-harm.html> Även Paula Mulinari, vid Malmö universitet, hänvisade till nyliberalismen i sin tolkning av konflikten på sexologutbildningen, men menade då att universiteten inte tystas av studenter utan av ”otrygga anställningar, av arbetsbörda ... av en stark marknadsanpassning ... [universitetet tystas] av att folk är rädda att bli stämplade som ’politiska’, de tystas för att när vi riktar kritik – som lärare eller studenter – får vi höra att det redan finns en handlingsplan för det, även om det inte följs av handling” (Sydsvenskan 20210322).

³² Jag baserar detta på mallen för etikprovningens ansökan, som tillhandahålls av Etikprovningens myndigheten.

³³ Exempelvis Curie 20151110.

Företeelser som tidigare inte har varit normerade av lagar blir lagreglerade. Moraliska frågor transformeras till juridiska frågor och rättsliga processer, och rättsliga instanser såsom domstolar antas kunna lösa problem och konflikter som andra professioner inte har kunnat lösa.

En aspekt av juridifiering (eller förrättsligande som det ibland benämns; Brännström 2011) är alltså att konflikter förvandlas till processer med formella klagande riktade mot instanser som förväntas komma med ett avgörande, i vilken den ena partens verklighetsbeskrivning erkänns framför den andras. I exemplet med sexologstudenterna vid Malmö högskola syns tendensen tydligt; båda sidor i konflikten hävdar skada och hotar med eller anmäler verkligen motparten till en instans som förväntas fälla ett avgörande.

Som forskare och universitetslärare accepterar nog de allra flesta av oss tanken bakom etikprövning av exempelvis experiment som går ut på att utsätta forskningspersoner för obehagliga bilder. En forskare måste i ett sådant sammanhang acceptera krav på transparens och lyhördhet inför människors olika förmåga att sortera intryck och hantera känslor av obehag. Samtidigt kan vi som forskare reflektera över det landskap av ökande byråkratisering och juridifiering som etikprövningslagen kan ses som ett uttryck för. Jag menar att det är samma typ av kritisk reflektion kring undervisning och studenters krav på reglering av klassrummets praktiker som behövs för att vi på djupet ska förstå fenomenet trigger warnings, och konstruktivt bemöta krav på trygga rum.

Diagnossättande

Att det i ökande utsträckning förekommer krav på anpassning av undervisning är också ett uttryck för en tendens i samhället att sätta diagnos på beteenden som uppfattas som normbrytande; de senaste åren har "viljan att definiera det som faller utanför det vi benämner som gängse eller normalt" blivit allt mer uttalad (Karlsudd 2014: 223). Detta har skett samtidigt som begrepp som "queer" och "crip" har "återerövrats" och deras stigma minskat; bägge kretsar kring och synliggör en dialektik mellan normalt-onormalt (Löfgren-Mårtenson 2013: 413). Den ökande diagnostiseringen i samhället sammanfaller alltså med, och bidrar kanske också till, en minskad stigmatisering och ökad synlighet av sådant som neuropsykiatrisk variation. I takt med detta har universiteten, som samtidigt regleras av diskrimineringslagstiftningen, fått anpassa sig till krav på inkludering och tillgänglighet (jfr Melander 2020). Det innebär att institutionerna tillerkänner studenter vissa möjligheter och rättigheter om studenterna har en diagnos som anses berättiga dem till stöd. Ett sätt att betrakta den ökande diagnossättningen är som ett uttryck för medikalisering av sociala problem, där allt fler individuella och sociala fenomen beskrivs och tolkas i medicinska termer (Frawley 2017: 1043). Trigger warnings är ett exempel på hur ett medicinskt språk tar sig in i nya sammanhang. I såväl Oberlin Colleges PM som i debattartiklarna från studenterna på sexologprogrammet i Malmö syns medikaliseringen i form av fokus på psykiska och fysiska effekter av deltagande i undervisning; här sätts diagnoser på (förvisso känslomässiga) reaktioner kopplade till starkt missnöje mot det som skett i klassrummet. Diagnossättandet är alltså en tendens som är erkänd inom universiteten; det är vägen genom en diagnos som studenterna måste gå för att få stöd som de har rätt till. Samtidigt innebär det medikaliserade språket att konflikter individualiseras och i någon mening avpolitiserats, därför att de relateras till just effekter på enskildas kroppar och psyken. En kritisk analys av trigger warning-retorik kräver också reflektion kring styrkor och svagheter med ökad diagnossättning och medikalisering, liksom vad dessa tendenser gör med andra konflikter inom universitetet mellan studenter och kollegium.

ATT MÖTA KRAV PÅ TRYGGA RUM – ETT FÖRSLAG TILL APPROACH

Är trigger warnings en vanligt förekommande praktik inom svensk högre utbildning? Jag hävdar att det i själva verket är högst ovanligt att universitetslärare arbetar med trigger warnings eller trygga rum som redskap i undervisningen.³⁴ Däremot finns det lärare som ställts inför krav på att ändra i kurslitteratur på ett sätt som kan sättas samman med trigger warning- eller trygga rum-retorik. Jag ger här ett konkret exempel på detta, baserat på en informell intervju med en kollega som arbetat på en lärarutbildning.

Exempel: Om homofobiska representationer i avvikelssociologin

Jag skulle undervisa i ett block om kriminologi på lärarutbildningen. Och jag är inte kriminolog, jag är sociolog, så vad gör jag? Jo, jag går till sociologins klassiker: avvikelssociologin, alltså Goffmans Stigma och Beckers Outsiders. Och jag är rätt nöjd med texterna och tänker att nu ska vi ha ett spännande seminarium om detta. Men då är det ett gäng studenter som är fruktansvärt förbannade – för Becker skriver om homosexualitet som en avvikelse. Och då finns det en fotnot som Becker själv lagt till senare om att ”det var så här vi talade om det på 60-talet”, och sen finns det dessutom en fotnot från den svenska översättaren om hur man i Sverige såg på homosexualitet som en sjukdom och ockupationen av Socialstyrelsen och rörelsen mot homofobin, så då tänker jag: okej, det finns där, det är bra.

Men studenterna på seminariet är fruktansvärt upprörda och säger att ”vi tänker inte läsa detta ens, vi vägrar”. De uppfattade det som kränkande att bli beskrivna som avvikare. Så jag då, som gärna vill bli omtyckt, jag hamnar i kris nästan: vad ska jag göra? För till nästa seminarium ska vi då läsa Goffman och det är ju lite samma där, hur han pratar om homosexuella. Så jag hittar tre artiklar, en som Goffman skrivit själv om begreppet stigma, mer teoretiskt renodlat, och sen ytterligare två som mer använder sig av stigma analytiskt och som känns mer moderna. Och så säger jag till studenterna att ”okej, en del av er blev väldigt upprörda och det kan jag förstå, så då finns valet inför nästa seminarium att välja vilka texter ni vill läsa, antingen läser ni boken eller så läser ni dessa tre artiklar”. Och då gjorde de det, och seminariet blev bra. Men det tog ju oerhört mycket energi, att sitta och leta texter och känna att man gjort studenterna så här upprörda. I utvärderingen efter kursen var det blandade reaktioner: en del var glada att möjligheten gavs att välja vad man ville läsa, de tyckte det var en konstruktiv lösning. Några tyckte att det var fel att ett par missnöjda studenter skulle få bestämma över kurslitteraturen, att alla andra skulle anpassa sig till deras förståelse. Och så var det ett fåtal som fortfarande var upprörda och tyckte att böckerna inte borde få finnas med alls på litteraturlistan.

Jag tycker att exemplet fungerar utmärkt som ingång till en avslutande diskussion kring trigger warnings och studenters krav på det jag kallar politisk gränshållning. Berättelsen illustrerar dels vilka typer av konflikter och intellektuella utmaningar som finns inbäddade i material som hanterar samhällsrelaterade normer och sociala relationer, dels vilka dilemman lärare kan ställas inför när sådana utmaningar aktualiseras i klassrummet som en schism mellan studenter, lärare och undervisningsmaterial.

³⁴ Jag baserar detta på en högst ovetenskaplig undersökning som gick till så att jag ställde frågan på min privata Facebook-vägg om kollegor någonsin använt eller mötts av krav på trigger warnings. Som lektor i genusvetenskap har jag kontakt med genusforskare och lärare i olika humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen från Malmö i söder till Umeå i norr, men urvalet av tillfrågade lärare är naturligtvis skevt. Ingen anmälde att de använt sig av trigger warnings; två personer, varav en citeras, anmälde att de stött på krav som kunde associeras till trigger warnings. Jag är inte ensam om att uppfatta fenomenet som i praktiken ovanligt förekommande; magasinet *The New Republic* kallade debatten ”en mytbildning” (20150814).

I exemplet framkommer konflikter på olika nivåer i samhället: mellan olika grupper (homosexuella som beskrivits som "avvikande", och därmed kategoriseras tillsammans med andra oönskade fenomen i samhället, exempelvis kriminalitet, och heterosexuella som då får representera normen); mellan generationer (1960-talets förståelse av homosexualitet och dagens syn på sexualitet och rätten att inte bli diskriminera) och i klassrummet mellan individer och roller. Här aktualiseras också frågan om kunskapssyn – vad är en text, och i vilken relation står en text till vår kulturella och politiska historia? Detta är en komplicerad fråga som vi som universitetslärare inte självklart har reflekterat över i vårt dagliga värv. Men krav på erkännande av grupper – som fullvärdiga medlemmar av samhället, som fullt ut mänskliga – innebär också krav på att omformulera vår historia. Så länge som homofobin var allmänt accepterad; så länge som Socialstyrelsen faktiskt stämplade homosexualitet som en sjukdom och försvarsmakten hade riktlinjer mot homosexuella rekryter, för att ta två exempel på homofobins institutionalisering i Sverige under 1960-talet, så var också sociologins tolkning av homosexualitet som en avvikelse i någon mening korrekt och rimlig – om än inte mindre destruktiv för dem som därigenom stämplades också av vetenskapen som i grunden annorlunda och icke-önskvärda. När synen på homosexualitet förändras och hbtq-personer kräver att få bli inkluderade, betraktade som människor fullt ut och inte avvikare, måste vi också tolka det som skrivits tidigare om homosexualitet på ett annat sätt. Vi måste då omformulera historien, från – i det här fallet – en förvisso korrekt typologisering och sociologisk analys av mätbara förhållanden till ett uttryck för ett förtryck, för bojor som kommit att brytas och kastas. Läsningen av texten måste nu bli annorlunda. Men på vilket sätt? Och var går gränsen för den sortens omformuleringar? Jag menar att vi som undervisar har ett ansvar för att tänka igenom sådana frågor – men vi kan inte begära att våra studenter ska ha gjort det när de sätter sig och läser kurslitteraturen.

Inom den högre utbildningen finns idag en internationell rörelse som arbetar med den här typen av frågor under parollen "avkolonisera universiteten" (Bhambra et al. 2018). Den australiensiska sociologen Raewyn Connell (2014) har analyserat "kunskapsekonomin" och argumenterat för att det intellektuella arbetet är just ett arbete, som präglas av samma uppdelningar som annat arbete i världen – det som sker i det globala Nord tenderar att bli dominerande, på bekostnad av viktigt intellektuellt arbete som sker i det globala Syd. Connell uppmanar universitetslärare att kritiskt granska kanon och dominerande teoretiska perspektiv, och aktivt arbeta för mer inkluderande sätt att tolka sin disciplins utveckling (Connell 1997). Parollen "avkolonisera universiteten" handlar om att sätta själva kunskapsproduktionen i en politisk och ekonomisk kontext av maktrelationer, och att sätta "marginaliserade" gruppers erfarenheter och historia i centrum för kunskapsutvecklingen (Gebrial 2018). Möjligen hade en sådan kritisk diskussion kring kunskapsproduktionens förhållande till samhälleliga maktrelationer kunnat inspirera till en mer fruktbar debatt om "avvikelse" och "norm" också när det gäller sexualitet. I exemplet som sociologen på lärarutbildningen delar med sig av är det ju tydligt att fotnoten från författaren och översättaren inte täckte studenternas behov av stöd i omformuleringen av texten de skulle läsa. En trigger warning hade kanske hjälpt – om den formulerats som just en reflektion kring hur man kan göra sådana omtolkningar av texter och analyser. Sannolikt hade en kontextualiserande och problematiserande föreläsning redan innan studenterna skulle ta sig an texterna gett bättre resultat. En sådan kontextualisering skulle i sig ha kunnat illustrera styrkor och svagheter med sociologiska typologiseringar – men hade sannolikt också krävt att studenterna redan bekantat sig med kritiska analyser av föränderliga normer kring sexualitet. Ett annat val hade varit att redan från början undvika böckerna – fullgoda alternativ fanns ju tillgängliga. Det hade kanske skapat ett tydligare fokus på själva frågan om avvikelse som fenomen,

men hade å andra sidan dolt för studenterna hur sådana tolkningar är starkt förankrade i just föränderliga föreställningar om normalitet. Den kritiska reflektionen kring sociologi-/kriminalologiämnetns relation till samhälleliga maktförhållanden och normer, som Connell eftersöker, hade eventuellt försvårats om böckerna undvikits. Samtidigt kommer inte sådana reflektioner av sig själva – de måste arbetas fram i klassrummet.

I anslutning till detta illustrerar exemplet en annan fråga och det är: vad är ett klassrum – och vad händer där? Inte heller denna fråga kan vi universitetslärare förvänta oss att våra studenter har ett svar på; vi kan definitivt inte förvänta oss att alla studenter, eller alla lärare, har samma svar. Jag föreslår att det finns olika hållningar, som ofta aktualiseras åtminstone implicit i högskolepedagogiken, men som ställs på sin spets när det gäller konflikter av den typ som diskuteras här. Ett svar kan vara att ett klassrum är ett rum för lärande – där läraren lär ut och studenterna lär sig. Ett annat svar är att klassrummet är ett rum för gemensamt kunskapande; en kollektiv process där lärare och studenter har olika men lika viktiga roller och ansvar. Uppfattar man att klassrummet är ett rum där läraren lär ut och studenterna lär sig, ja då ser man möjligen också rummet som ett med en legitim ordning, som speglar den ordning som finns eller bör finnas i samhället. Då blir rummet en övningsyta för att klara sig i samhället utanför. Uppfattar man snarare klassrummet som en plats för gemensamt kunskapande, kanske man istället betraktar det som ett rum som ska vara fritt från de strukturer som finns i det omgärdade samhället. Då fungerar rummet också som en ambition om och illustration av ett annat samhälle, ett där andra hierarkier än de som byggs på meriter och ackumulerad kompetens upplöses.³⁵ Då blir rummet en övningsyta för ett samhälle som ännu inte finns.

När universitetslärare konfronteras med krav på politisk gränshållning bör vi reflektera över hur vi faktiskt uppfattar rummet i vilket kravet ställs. Jag tror att jag, för egen del, befinner mig någonstans mitt emellan klassrummet som ett rum med en tydlig rolluppdelning och en gemensam process; jag vill gärna ge – och hitta själv! – nycklar för att överskrida hierarkier, eftersom jag önskar ett mer jämlikt samhälle; samtidigt anser jag att lärarens roll är att vägleda och ta ansvar, liksom att samhälleliga strukturer inte går att trola bort ens med de bästa av intentioner. Utifrån den hållningen måste jag formulera svar på krav kring politiskt gränshållande i det rum jag arbetar i. Finns rasismen eller homofobin i mitt klassrum? Hur? Och hur ser jag på den sortens maktrelationer i det klassrum jag verkar i?

Jag föreslår alltså att lärare, redan innan de konfronteras med krav på gränshållande i klassrummet, ska reflektera över å ena sidan hur de själva ställer sig till omformulering av historien till följd av erkännande, å andra sidan hur de betraktar klassrummet och de processer som sker där.

HUR KAN VI FÖRSTÅ KRAV PÅ TRIGGER WARNINGS? FÖRSLAG TILL TOLKNINGSRAM

”Vi vill inte läsa detta ens”, sa studenterna till läraren som skulle undervisa i avvikelens sociologi. ”På vems bekostnad tar man sig rätten att chocka och skada?” frågade studenterna på sexologutbildningen vid Malmö universitet. Vad är det vi ser här? Ett svar är att trigger warnings och trygga rum-retorik handlar om ett särskilt sorts ansvarsutkrävande – och en önskan om att slippa, om att få undkomma. En engagerad universitetslärare bör triggas att bli nyfiken: varför

³⁵ Den här hållningen skulle alltså likna prefigurativ politik, idén om att relationer bör organiseras på ett sätt som speglar visioner om hur sociala relationer skulle kunna te sig i ett jämlikt samhälle (jfr Leach 2013).

talat studenterna så här? Ett svar vi inte bör nöja oss med är att studenterna är dumma/lata/curlade eller viljelösa produkter av en viss politisk tendens. Vi lärare nöjer oss knappast med en så låg kvalitet på förklaringsmodeller när det gäller vårt eget beteende. Jag tror att vi måste hitta bättre tolkningsramar, och mitt förslag är ta ansvarsutkrävandet på allvar. Den italienska historikern Enzo Traverso (Cornell University), som är specialist på totalitarism, har hävdad att det tjugoförsta århundradet präglats av en rörelse från "hoppets princip" till "ansvarets princip", alltså en övergång från de politiska utopiernas till dystopiernas tidevarv:

In short, the turn of the 21st century coincided with the transition from the 'principle of hope' to the 'principle of responsibility'. The 'principle of hope' inspired battles of the past century, from Petrograd in 1917 to Managua in 1979, passing through Barcelona in 1936 and in Paris and Prague in 1968. It haunted also its most terrible moments and encouraged resistance movements in Nazi Europe. The 'principle of responsibility' appeared when the future darkened, when we discovered that revolutions had generated totalitarian monsters, when ecology made us aware of the dangers menacing the planet and we began to think about the kind of world we will give to future generations. ... There is no visible 'horizon of expectation'. Utopia seems a category of the past – the future imagined in a bygone time – because it no longer belongs to the present of our societies. History itself appears as a landscape of ruins, a legacy of pain. (Traverso 2016: 6f)

Jag ser Traversos analys i studenters ansvarsutkrävande; de hoppas inte så mycket på ett annat samhälle som på att någon ska ta ansvar, eller göras ansvarig för, de strukturer de stängas mot. De kräver att få slippa må dåligt, men har ingen förväntanshorisont bortom upprättelse för känslor och situationer. Detta är något annat än det vi sett historiskt av polarisering och politisering av universiteten. För det är också en aspekt av bråket på sexologutbildningen och uppkomsten av fenomenet trigger warnings och trygga rum: universiteten har alltid varit forum för politisk konflikt, också kring sådant som vi uppfattar som samtida fenomen, exempelvis genuskonflikter. August Strindberg gick i taket när Stockholms högskola år 1883 anställde Sonja Kovalevsky som professor i matematik; liksom en del samtida debattörer antog han att kvinnor inom högre utbildning skulle sänka kvaliteten och leda till normupplösning.³⁶ Inför första världskriget letade sig den konstitutionella konflikten mellan Gustav V och statsminister Staaf in bland studenterna i Lund, varav över femhundra reste till Stockholm för att ge sitt stöd åt kungen. Under andra världskriget stod striden om bland annat judiska flyktingars möjlighet att ta sig till Sverige; bollhusmötet i Uppsala 1939 är kanske det mest kända exemplet. I maj 1968 rev studenter upp gatstenar från Paris gator, under 1970-talet förvandlades såväl tyska som italienska och amerikanska studentradikaler till terrorister i Rote Armee Fraktion, Brigate Rosse och The Weather Underground. Fortfarande gäller i diktaturer och auktoritära regimer, som exempelvis Iran, att det är till universitetet man beger sig när det drar ihop sig till folkliga protester. Sett ur ett historiskt perspektiv råder alltså lugn och ro vid universiteten i Väst; trigger warnings är ett mjukt krav på erkännande, som faktiskt kan betraktas som ett tecken på den unga generationens uppgivenhet. Snarare än universitetens polarisering och politisering menar jag att vi ska betrakta krav på politisk gränshållning i klassrummen som ett uttryck för hur *ansvarets princip* vunnit över *hoppets princip*.

³⁶ Se exempelvis blogginslag från aktivistgruppen Academic Rights Watch: <https://academicrightswatch.se/?p=4628>

Så hur bör universitetslärare ta sig an krav på trigger warnings och trygga rum? Och om vi inte konfronteras av sådana krav – för de är sällsynta, trots allt – hur kan vi förhålla oss till de tendenser som trots allt finns inneslutna i fenomenet?

SLUTORD

I den här essän har jag argumenterat för att de spänningar som ryms i exempelvis bråket på sexologutbildningen i Malmö uttrycker reellt existerande konflikter mellan feminism och anti-genderism, mellan antirasism och rasism/xenofobi och mellan öppenhet för hbtq och köns- och sexualitetskonservatism. Dessa konflikter har, menar jag, alltid funnits vid universiteten, även om de inte har adresserats öppet. Universitetslärare bör påminna sig själva om att den högre utbildningen alltid varit en del av samhället och därmed härbärgerat samhällsliga spänningar, om inte öppet så genom förnekelse och exkludering av sådant som brutit mot normer. Det innebär inte att vi inte bör vara uppmärksamma på hur olika problem formuleras, och vara medvetna om att fenomen som trigger warnings blir så hett omdiskuterade därför att de också går utanför universitetets ”business”: proxy-debatter har en egen dynamik, och här behöver lärare känna av sina egna gränser. Man måste inte ta alla debatter hela tiden.

Samtidigt har vi universitetslärare ett ansvar för att försöka förstå våra studenter – och oss själva. Vi har, menar jag, ett etiskt ansvar att tolka våra studenter empatiskt. Polarisering sägs kunna överbryggas med empati (se t.ex. Allamong & Peterson 2021), men forskning visar också att högempatiska personer har en tendens att också vara de mest obstinata, eftersom empatin riktas mot den egna gruppen (Simas et al. 2018). Även universitetslärare måste kunna vara empatiska mot andra än våra in-groups. I anslutning till detta bör lärare engagera sig i diskussioner om etik bortom det reglerade fältet av etikprovning. Vad är våld? Vad är trygghet, och är det viktigt? Vad innebär inkludering? Här aktualiseras frågor om hur vi ser på klassrummet som rum, som ett rum för sig och som ett rum i världen. Och mer än så behöver vi med jämna mellanrum reflektera över hur vi ser på social förändring i relation till vårt undervisningsuppdrag. Tendenser i tiden är något vi faktiskt behöver förhålla oss till analytiskt – vi träffar ju, och formar delvis, den nya generationen vuxna! När vi möter epistemologiska anspråk i vårt värv har vi ett ansvar som intellektuella att sätta ord på dessa. Det kan handla om sådant som erfarenhet som kunskapskälla, eller relationen mellan social position och perspektiv. Det kan handla om synen på relationen mellan det personliga och det politiska, eller det privata och det allmängiltiga. Vi behöver också vara ödmjuka inför den unga vuxnas behov att göra upp med de styrande – *épater la bourgeoisie*, att chocka den respektabla borgerligheten, är trots allt en tradition som sträcker sig tillbaka till Baudelaire, Rimbaud och Oscar Wilde. Hur chockar man en universitetslärare? Man säger att man chockas över det som lärs ut.

Vi kan alltså inte gömma oss bakom idén om det vetenskapliga framför det politiska, för vi verkar i en organisation som måste hantera intressekonflikter – och som alltid har gjort det. Vi kan söka balans i dessa konflikter, men det behöver göras reflektivt, alltså med medvetenhet och reflektion kring hur vi agerar och hur vi söker balansera.

Jag har i den här texten försökt bena ut de spänningar som finns i ”trigger warnings” och idén om trygga rum. Det jag hoppas ha åstadkommit är en illustration av hur vi universitetslärare kan lära oss av nya fenomen, och hur vi kan möta dem med eftertanke och analytisk nyfikenhet.

FÖRFATTARPRESANTATION

Rebecca Selberg är FD i sociologi och lektor i genusvetenskap vid Lunds universitet. Hennes forskning handlar om arbete och organisation med särskilt fokus på den offentliga sektorn och

sjukvården. Selberg är medlem i Lunds universitets samhällsvetenskapliga fakultets pedagogiska akademi (excellent lärare). Hon undervisar på alla nivåer inom genusvetenskap med särskilt fokus på samhällsvetenskaplig teori och metod. Selberg är också verksam som kulturskribent och kritiker på Expressen Kultur.

REFERENSER

- Ahmed, S. (2015). Being in trouble: In the company of Judith Butler. *Lambda Nordica*, 2–3(2015), 179–189.
- Alcoff, L. M. (2000). Who's afraid of identity politics? I: Moya, P. M. & M. R. Hames-García (Red.) *Reclaiming Identity: Realist theory and the predicament of postmodernism*. Berkeley: University of California Press, 312–344.
- Allamong, M. B. & Peterson, D. A. (2021). Screw Those Guys: Polarization, Empathy, and Attitudes About Out-Partisans. *Political Psychology*, 42(3), 349–369.
- Amin, S. (2006). *Beyond US hegemony: Assessing the prospects for a multipolar world*. London: ZED.
- Anderson, L., Egard, H., Nordgren, C. & Staaf, P. (2018). Breddat deltagande för studenter med funktionsnedsättning – En utmaning för den högre utbildningen. *Högre utbildning*, 8(1), 33–41.
- Arbatli, E. & Rosenberg, D. (2021). United we stand, divided we rule: how political polarization erodes democracy. *Democratization*, 28(2), 285–307.
- Bennett, L. W. & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital activism and the personalization of contentious politics. *Information, Communication & Society*, 15(5), 739–768.
- Bhambra, G. K., Gebrial, D. & Nişancioğlu, K. (2018). Introduction: Decolonising the university? I: Bhambra, G. K., D. Gebrial & K. Nişancioğlu (Red.) *Decolonising the University*. London: Pluto Press.
- Bitman, N. (2021). 'Which part of my group do I represent?': Disability activism and social media users with communicative disabilities. *Information, Communication & Society*, August 2021, 2–18.
- Brännström, L. (2011). Förrättsligande genom konstitutionalisering och parlamentarismens slut. I: *Förrättsligande. Rapport från 2011 års forskningsinternat*. Umeå: Juridiska institutionen, Umeå universitet.
- Carbado, D. W., Crenshaw, K., Mays, V. M. & Tomlinson, B. (2013). Intersectionality: Mapping the movements of a theory. *DuBois Review*, 10(2), 303–312.
- Checkel, J. T. & Katzenstein, P. J. (2009). The politicization of European identities. I: Checkel, J. T. & P. J. Katzenstein (Red.) *European Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–29.
- Colnerud, G. (2014). Lärares yrkesetiska dilemman och den ökande juridifieringen i Sverige. *Nordic Journal of Applied Ethics*, 8(2), 22–30.
- Connell, R. W. (1997). Why is classical theory classical?. *American journal of sociology*, 102(6), 1511–1557.
- Connell, R. (2014). Using southern theory: Decolonizing social thought in theory, research and application. *Planning Theory*, 13(2), 210–223.
- DeGenova, N. (2018). The "migrant crisis" as racial crisis: Do Black Lives Matter in Europe? *Ethnic and Racial Studies*, 41(18), 1765–1782.
- Frawley, A. (2017). Medicalization of social problems. I: Schramme, T. & S. Edwards (Red.) *Handbook of the Philosophy of Medicine*. Dordrecht: Springer, 1043–1061.
- Freidenvall, L. (2020). Gender Knowledge and Gender Expertise: The Implementation of Gender Mainstreaming in Swedish State Agencies. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 27(4), 742–764.
- Gebrial, D. (2018). Rhodes must fall: Oxford and the moements for change. I: Bhambra, G. K., D. Gebrial & K. Nişancioğlu (Red.) *Decolonising the University*. London: Pluto Press.
- Gerbaudo, P. & Treré, E. (2015). In search of the 'we' of social media activism: introduction to the special issue on social media and protest identities. *Information, Communication & Society*, 18(8), 865–871.
- Giritli-Nygren, K., Martinsson, L. & Mulinari, D. (2018). Gender equality and beyond: At the crossroads of neoliberalism, anti-gender movements, "European" values, and normative reiterations in the Nordic Model. *Social Inclusion*, 6(4), 1–7.

- Graff, A., Kapur, R. & Walters, S. D. (2019). Introduction: Gender and the rise of the global right. *Signs: Journal of Women in Culture in Society*, 44(3), 541–560.
- Grosfoguel, R. (2016). What is racism? *Journal of World-Systems Research*, 22(1), 9–15.
- Halberstam, J. (2017). Trigger happy: From content warning to censorship. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 42(2), 535–542.
- Hall, S. (2013). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Karlsson, L. (2019). Towards a language of sexual gray zones: feminist collective knowledge building through autobiographical multimedia storytelling. *Feminist Media Studies*, 19(2), 210–224.
- Karlsudd, P. (2014). Diagnostisering och kompensatoriska hjälpmedel, inkluderande eller exkluderande? *Pedagogisk forskning*, 19(2–3), 223–228.
- Leach, D. K. (2013). Prefigurative politics. I: Snow, D. A., D. della Porta, B. Klandermans & D. McAdam (Red.) *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements*. London: Blackwell.
- Lott, E. (2013). *Love & theft: Blackface minstrelsy and the American working class*. Oxford University Press.
- Löfgren-Mårtenson, L. (2013). ‘Hip to be Crip?’ About Crip Theory, sexuality and people with intellectual disabilities. *Sexual Disabilities*, 31(4), 413–424.
- Martinsson, L. (2020). When gender studies becomes a threatening religion. *European Journal of Women's Studies*, 27(3), 293–300.
- Melander, S. (2020). Att göra högre studier tillgängliga – ett lärarperspektiv. *Högre utbildning*, 10(2), 37–49.
- Meyer, I. H. (1995). Minority stress and mental health in gay men. *Journal of Health and Social Behavior*, 36(1), 38–56.
- Moon, K. (2005). *Yellowface: Creating the Chinese in American popular music and performance*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Murphy, A. V. (2011). Corporeal vulnerability and the New Humanism. *Hypatia*, 26(3), 575–590.
- Norocel, O. C. (2017). Åkesson at Almedalen: Intersectional tensions and normalization of populist radical right discourse in Sweden. *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 25(2), 91–106.
- Roe, K. (1985). “The Swedish Moral Panic over Video, 1980–1984.” *NORDICOM-Information*, 2(3). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Schierup, C. U., Ålund, A. & Neergaard, A. (2018). “Race” and the upsurge of antagonistic popular movements in Sweden. *Ethnic and Racial Studies*, 41(10), 1837–1854.
- Schuster, J. (2017). Why the personal remained political: comparing second and third wave perspectives on everyday feminism. *Social Movement Studies*, 16(6), 647–659.
- Simas, E. N., Clifford, S. & Kirkland, J. H. (2020). How empathic concern fuels political polarization. *American Political Science Review*, 114(1), 258–269.
- Traverso, E. (2016). *Left-Wing Melancholia: Marxism, history, and memory*. New York: Columbia University.
- Åseskog, B. (2003). National machinery for gender equality in Sweden and other Nordic countries. I: Rai, S. (Red.) *Mainstreaming Gender, Democratizing the State? Institutional mechanisms for the advancement of women*. Manchester: Manchester University Press, 146–166.

TIDNINGARTIKLAR

- Aftonbladet 20161130 ”Klasskampen har aldrig varit enad” <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/VRoyBp/klasskampen-har-aldrig-varit-enad> (20210817)
- Aftonbladet 20161207 ”Håll ihop, vänstern” <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/PJm5e/hall-ihop-vanstern> (20210817)
- Curie 20151110 “Lagen är inte nog för att ge etisk ledning” <https://www.tidningencurie.se/debatt/lagen-ar-inte-nog-for-att-ge-etisk-ledning/> (20210817)
- Dagens Nyheter 20080217 ”Först kränkt vinner”, <https://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/forst-krankt-vinner/> (20210817)
- Expressen 200108 ”Kvinnor hotar det fria ordet vid högskolorna”, <https://www.expressen.se/debatt/sa-hotas-hogskolornas-ytrandefrihet-av-kvinnor/> (20210817)

- Lundagård 20181113 "Professorn och kontroverserna" <https://www.lundagard.se/2018/11/13/professor-och-kontroverserna/> (20210817)
- Respons nr 2/2020 "Universitetsdebatt präglas ofta av kulturkrigsretorik" <http://tidskriftenrespons.se/recension/universitetsdebatt-praglas-ofta-av-kulturkrigsretorik/> (20210817)
- Sydsvenskan 20210110 "Stiftelsen som vill vakta högskolan mot genusvetenskap och politisk korrekthet" <https://www.sydsvenskan.se/2021-01-10/stiftelsen-som-vill-vakta-hogskolan-mot-genusvetenskap-och-politisk-korrekthet> (20210817)
- Sydsvenskan 210224 "På vems bekostnad tar man sig rätten att chockera och skada med rasism?" <https://www.sydsvenskan.se/2021-02-24/pa-vems-bekostnad-tar-man-sig-ratten-att-chockera-och-skada-med-rasism> (20210817)
- Sydsvenskan 20210314 "Sexologer hotas med 'disciplinära åtgärder' efter stormig föreläsning om rasistisk porr" <https://www.sydsvenskan.se/2021-03-14/sexologer-hotas-med-disciplinara-atgarder-efter-stormig-forelasning-om-rasistisk-porr> (20210817)
- Sydsvenskan 20210316 "Jag ska förmedla kunskap, inte skydda studenter från obehag" <https://www.sydsvenskan.se/2021-03-16/jag-ska-formedla-kunskap-inte-skydda-studenter-fran-obe-hag> (20210817)
- Sydsvenskan 20210320 "Jag blev 'triggad' i föreläsningssalen – och det är jag tacksam för" <https://www.sydsvenskan.se/2021-03-20/jag-blev-triggad-i-forelasningssalen-och-det-ar-jag-tacksam-for> (20210817)
- Sydsvenskan 20210321 "Studentkåren förhandlar om sexologbråket: 'Mycket allvarligt'" <https://www.sydsvenskan.se/2021-03-21/studentkaren-forhandlar-om-sexologbraket-mycket-allvarligt> (20210817)
- Sydsvenskan 20210322 "Det är inte studenterna som får universiteten att tystna" <https://www.sydsvenskan.se/2021-03-22/det-ar-inte-studenterna-som-far-universiteten-att-tystna> (20210817)
- Sydsvenskan 20210329 "Deras trygga rum gör mig otrygg", <https://www.sydsvenskan.se/2021-03-29/deras-trygga-rum-gor-mig-otrygg> (20210817)
- Sydsvenskan 20210510 "Sexologer anmäler flera lärare för trakasserier och diskriminering – hotades med polisanmälan" <https://www.sydsvenskan.se/2021-05-10/sexologer-anmaler-flera-larare-for-trakasserier-och-diskriminering-hotades-med-polisanmalan> (20210817)
- The New Republic 20150814 "The Trigger Warning Myth", <https://newrepublic.com/article/122543/trigger-warning-myth> (20210817)
- Universitetsläraren 20200601 "Debattbok kritiserar jämställdhetsarbete utan att ge alternativ" <https://universitetslararen.se/2020/06/01/debattbok-kritiserar-jamstalldhetsarbete-utan-att-ge-alternativ/> (20210817)